

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра **Фінансового менеджменту та фондового ринку**

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

Баранова В.Г. _____

(підпис)

“ ___ ” _____ 2020 р.

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за магістерською програмою професійного спрямування
Корпоративні фінанси

на тему:

«Перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні»

Виконавець:

студент факультету **ФБС**

Примаченко Костянтин Олександрович _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., викладач _____

(науковий ступінь, вчене звання)

Домбровська Софія Олексіївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми підкреслюється станом економіки в цілому. Малий та середній бізнес, який і так страждав з року в рік, вимушений приймати нові виклики. Розвиток малого та середнього підприємництва має велике значення для привабливості країни, її зовнішніх та внутрішніх інвестицій, підтримки економічних відносин з іншими державами, формування стратегії розвитку національної економіки. Сьогодні малий та середній бізнес (далі – МСБ) не розвиває, не творить, не створює та не заробляє, а, фактично, виживає на ринку. МСБ вирішує не творчі, а бюрократичні та законодавчі питання. При тому, що саме МСБ є фундаментом української економіки. Важливість даного питання складно заперечити – майбутнє підприємництва в Україні є вкрай нагальною проблемою. Проаналізувати стан ринку МСБ, визначити слабкі місця та розробити стратегію стимуляції бізнесу є ключовим завданням роботи. Окрім цього, саме під час карантинних заходів питання підтримки бізнесу стає пріоритетним для держави. Як свідчить досвід розвинених країн, здійснення виваженої державної фінансової політики підтримки малого та середнього бізнесу є необхідною складовою сучасної фінансової політики в публічній сфері. В кризових умовах розвитку економіки саме державна допомога підприємству може призвести до поліпшення економічної ситуації як в регіонах, так і в країні в цілому. Сьогодні з малим та середнім підприємництвом держава пов'язує надію на швидкі позитивні структурні зміни в економіці, вихід з економічної кризи та створення умов для економічного зростання.

Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні є досить досліджуваною темою. Проте, ситуація на ринку змінюється з кожним роком. Ті рекомендації, що були надані 3-4 роки назад, сьогодні є неактуальними. Економіка трансформується занадто швидко. Питанням розвитку бізнесу в Україні присвячено чимало праць вчених, таких як: Аакер Д. А., Акофф Р., Боумэн К., Варналії З. С., Воронков Д. К., Гайворонский В. М., Задохайло Д. В., Занковский С.С., Збарська А. В., Коротков Э. М., Круглова Н. Ю., Лаптев В. В., Ластовецький А. С., Маліновська О. М., Остапчук А. Д., Раєвнева О. К., Стрілець В. Ю., Франовская Г. Н., Юшкевич О. О. та інші.

Для повного розкриття теми та досягнення мети кваліфікаційної роботи, необхідно виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність поняття «малий та середній бізнес»;
- розкрити роль та місце малого та середнього бізнесу в економіці України;
- розглянути особливості законодавчого регулювання МСБ в Україні;
- проаналізувати сучасний стан ринку МСБ;
- визначити вектори розвитку українського підприємництва;
- проаналізувати діяльність суб'єкта малого підприємництва «My Way Coffee»;
- дослідити чинники, що впливають на розвиток малого та середнього бізнесу;
- виявити джерела фінансування МСБ;
- спрогнозувати суму чистого прибутку для «My Way Coffee»;
- виявити проблеми, що гальмують розвиток МСБ;

- розробити низку рекомендацій з метою підтримки та стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні процеси, пов'язані з особливостями управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу.

Предметом дослідження є теоретико-методичні і практичні підходи, що відображають особливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Методами дослідження є загальні методи, такі як аналіз, синтез, системний метод і узагальнення. У роботі використані емпіричні методи дослідження – спостереження та експеримент, методи порівняльного і коефіцієнтного аналізу, графічний метод а також економіко-математичне моделювання, кореляційно-регресійний аналіз та прогнозування за допомогою Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження є твори класиків економічної, соціологічної науки, практиків українського підприємництва, наукові статті, підручники, посібники, монографії, нормативно-правові акти, а також Інтернет-ресурси, офіційні дані Державної служби статистики України, звіти приватних аудиторських компаній.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні ідеї даного дослідження знайшли відображення у фаховому науковому виданні: Домбровська С. О., Примаченко К. О. Підприємництво в Україні: проблеми та пріоритетні напрями розвитку. Економічний простір. 2020. № 158. С. 59-64.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (48 найменувань) та 1 додатку. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 19 таблиць, 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади діяльності малого та середнього бізнесу»** розкрито сутність визначення «підприємництво», визначено критерії, за якими класифікується малий та середній бізнес, розглянуто законодавчу базу, що регулює діяльність малого та середнього бізнесу.

У другому розділі **«Дослідження середовища функціонування малого та середнього бізнесу в Україні»** проаналізовано стан ринку МСБ, розглянуто доступні джерела фінансування підприємництва в Україні, проведено аналіз діяльності суб'єкта малого підприємництва «My Way Coffee».

У третьому розділі **«Перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні»** побудовано кореляційно-регресійну модель діяльності «My Way Coffee», виявлено проблеми розвитку сектору МСБ в Україні та надано рекомендації щодо активізації ринку МСБ.

ВИСНОВКИ

В останні роки в Україні склалася непроста економічна ситуація. Це пов'язано з об'єктивними та суб'єктивними причинами. Пандемія COVID-19 додала чимало труднощів. Особливо на собі карантинні обмеження відчув малий та середній бізнес.

Сучасний етап розвитку економіки визначає необхідність формування особливого погляду на природу забезпечення розвитку малого бізнесу як сфери, яка, з одного боку, є ключовою для економічного зростання країни, а з іншого, перебуває у постійному пригніченні та обтяжена неефективними реформами й законодавчими обмеженнями. Аналізуючи наукову роботу визначено, що «підприємництво» - це самостійна, ініціативна господарська діяльність громадян, що спрямована на отримання прибутку (доходу) і здійснюється від свого імені на власний ризик та під свою особисту майнову відповідальність чи юридичної особи-підприємства (організації). Окрім цього, є доцільним ототожнювати терміни «підприємництво» та «бізнес». Під визначенням «малий та середній бізнес» розуміється діяльність всіх суб'єктів господарювання, які підпадають під критерії мікро-, малих та середніх підприємств згідно законодавства.

Попри всі труднощі, що спіткали українську економіку, сектор підприємництва продовжує розвиватися. Поліпшується й бізнес-клімат в країні, що підтверджується рейтингом Doing Business, де Україна посіла 64 місце, що є найкращим результатом.

Малий та середній бізнес посідає вагоме місце в економіці України. 99,97% всіх підприємств в Україні належить до МСБ. У 2019 році 82,16% зайнятого населення працювало у МСБ. В останні 3 роки кількість працівників зростає. Це пояснюється як і щорічною реєстрацією нових підприємств, так і розширенням діючих. Так, за 2019 рік кількість зайнятого у МСБ населення збільшились на 451337 осіб (+8,7% в порівнянні з 2018 роком). Проте, ефективність діяльності МСБ не є задовільною. Додана вартість, яку протягом року створює те чи інше підприємство, є об'єктивним результатом його діяльності. Так, на діяльність МСБ у 2019 році припадало 1415,5 млрд. грн або 61,26% доданої вартості. При цьому, середні підприємства створили 41,42% всього обсягу, а малий бізнес – 19,84%. Це відносно невеликий показник, особливо порівнюючи з країнами ЄС, де малий бізнес створює 25-30% доданої вартості. Так, мікропідприємства, якими є 96% всіх суб'єктів господарювання, створили лише 7,14% доданої вартості. В країнах ЄС цей показник складає близько 20%. Більша частка доданої вартості, що створює МСБ, припадає на сектори промисловості (27,13%), оптової та роздрібної торгівлі (26,45%) та сільського господарства (14,54%). Основними видами діяльності в сфері малого та середнього підприємництва в Європі є: торгівля, будівництво, фінансова діяльність, а також сфера послуг, що включає перукарні і освітні послуги, кафе і ресторани, а також ремісництво. В ЄС ці сфери традиційно є найбільш привабливими для діяльності малого та середнього бізнесу. Також близько 27% суб'єктів господарювання є збитковими. Відзначається й низька рентабельність діяльності – близько 5-7%.

В якості реального прикладу діяльності суб'єкта малого підприємництва було проаналізовано фінансовий стан одеської кав'ярні «My Way Coffee». Ресторанно-готельна сфера активно розвивається в Україні. В свою чергу, кавовий ринок також набирає популярності. Вертикальний аналіз балансу підприємства показав, що

кав'ярня фінансується за рахунок власних коштів. Це підтверджує аналіз коефіцієнтів ліквідності. З одного боку, компанія є фінансово стійкою, але з іншого, недостача фінансових ресурсів стримує розвиток бізнесу. Аналіз звіту про фінансові результати показав, що дохід бізнесу є стабільним. Середній прибуток склав 5100 грн на місяць.

Однієї з основних проблем малого та середнього бізнесу є фінансування. Фінансування малих підприємств внаслідок невеликого товарообігу не може в більшості випадків відбуватись лише за рахунок власних коштів. Хоча, як традиційне джерело, власні кошти на етапі сталих закріплених ринкових позицій будуть відігравати суттєву роль. Але за умов, що спричинені теперішнім економічним станом у країні, їх використання гальмується ще й додатковими обмежувачими чинниками, що носять об'єктивний характер. Провідна роль у фінансуванні підприємств малого бізнесу належить комерційним позичальникам. Найбільш традиційним джерелом поповнення фінансових ресурсів підприємницьких структур виступає банківське кредитування. Для формування, розвитку й розширення власної справи комерційні банки пропонують приватним підприємцям і власникам підприємств малого бізнесу численні кредитні програми. Однією з таких є програма «Державні кредити 5-7-9». Попри великі надії, що поклалися на цю програму, вона їх не виправдала через значні бюрократичні та обмежувальні фактори. Основними джерелами формування фінансових ресурсів малого підприємництва в Україні є фінансування за рахунок банківських установ і міжнародних організацій. Альтернативою таких джерел фінансових ресурсів мають стати також фінансові інструменти небанківських фінансово-кредитних установ, зокрема лізинг, факторинг, краудфандинг.

Було проведено економіко-математичне моделювання кав'ярні, яке показало, що зовнішні та внутрішні фактори при прогнозуванні дають невтішний результат. Сьогодні підприємство є фінансово стійким, проте відсутність коштів гальмує розвиток бізнесу. Кав'ярня буксує на місці. Враховуючи складну ситуацію для малого бізнесу через пандемію в Україні, при незмінній стратегії власника кав'ярню очікують складні роки. Це і втрата прибутків, і фінансова нестійкість загалом. Тому вже сьогодні власники мають робити певні кроки для розвитку бізнесу. Таким рішенням може стати банківська позика, що дозволить розширити малий бізнес. Варто звернути увагу й на альтернативні джерела фінансування.

Таким чином, після глибокого аналізу ринку МСБ на макро- та мікрорівнях, було виявлено ряд проблем, що гальмують розвиток підприємництва в Україні: недостатність фінансових ресурсів; відсутність дієвого механізму підтримки, розвитку і захисту малого та середнього бізнесу; поширеність корупції; податковий тягар; бюрократизм та надмірна зарегульованість господарської діяльності.

Задля вирішення вищенаведених проблем, було рекомендовано декілька кроків, що допоможуть змінити ситуацію на краще, а саме:

- доступне та дешеве фінансування;
- підтримка національного виробника та стимулювання створення нового бізнесу;
- оптимізація податкового законодавства;
- професійна підготовка та ефективне управління кваліфікованими кадрами;
- викорінення корупції та створення бізнес-культури.

Сьогодні важливого значення набуває створення сприятливого бізнес-середовища для розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, які відіграють значну роль у формуванні та розвитку економічного потенціалу держави. Приймаючи до уваги рівень державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, необхідно реформувати основні джерела інвестиційного забезпечення бізнесу, у тому числі за рахунок залучення міжнародних фінансових організацій. У якості підсумку проведеного дослідження визначено основні задачі державної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу, впровадження яких створить базис для формування та реалізації перспективних напрямків розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва. Також загострює проблему пандемія, яка чи не найбільше впливає саме на малий та середній бізнес. Окрім цього, Україна може імплементувати міжнародний досвід. Комплексні реформи допоможуть повністю розкрити потенціал українського підприємництва та створити стабільний та потужний бізнес-клімат в країні.

АНОТАЦІЯ

Примаченко К. О., «Перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
«072 Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою **«Корпоративні фінанси»**,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – економічні процеси, пов'язані з особливостями управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу.

У першому розділі розкрито сутність визначення «підприємство», визначено критерії, за якими класифікується малий та середній бізнес, розглянуто законодавчу базу, що регулює діяльність малого та середнього бізнесу.

У другому розділі проаналізовано стан ринку малого і середнього бізнесу, розглянуто доступні джерела фінансування підприємництва в Україні, проведено аналіз діяльності суб'єкта малого підприємництва «My Way Coffee».

У третьому розділі побудовано кореляційно-регресійну модель діяльності «My Way Coffee», виявлено проблеми розвитку сектору малого і середнього бізнесу в Україні та надано рекомендації щодо його активізації.

Ключові слова: підприємництво, малий та середній бізнес, суб'єкт малого підприємництва, ринок малого і середнього бізнесу, прибуток.

ANNOTATION

Prymachenko K. O., «Prospects for development of small and medium-sized businesses in Ukraine»

thesis for Master's degree in specialty "072 Finance, banking and insurance"
under the program "**Corporate finance**",
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

Thesis consists of three chapters. The object of study - economic processes associated with the peculiarities of financial management of small businesses.

The first section reveals the essence of the definition of "entrepreneurship", defines the criteria by which small and medium-sized businesses are classified, considers the legal framework governing the activities of small and medium-sized businesses.

The second section analyzes the state of the small and medium business market, considers the available sources of financing for entrepreneurship in Ukraine, analyzes the activities of the small business entity "My Way Coffee".

The third section builds a correlation-regression model of My Way Coffee, identifies problems in the development of the small and medium business sector in Ukraine and provides recommendations for its activation.

Keywords: entrepreneurship, small and medium business, small business entity, market of small and medium business, profit.